

Kandidatuppsats i offentlig förvaltning VT/13

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Anna Degrell

Hanna Munck af Rosenschöld

Handledare: Patrik Zapata

Examinator: Östen Ohlsson

SJÄLVSTÄNDIGA ORGANISATIONER OCH INSTITUTIONELLT OMVÄRLDSTRYCK

Sammanfattning

Självständiga organisationer med stort inflytande på institutionellt omvärldstryck påverkas också de av det institutionella omvärldstrycket. Syftet med studien är att erhålla fördjupad kunskap i hur principiellt självständiga organisationer hanterar institutionellt omvärldstryck. Studien har gjorts genom att undersöka hur den självständiga organisationen Sveriges Riksbank upplever att den institutionellt påverkas av den Europeiska unionen. Europeiska unionen är bara en av ofantligt många krafter som skapar ett institutionellt omvärldstryck gentemot Riksbanken. Men det är den Europeiska unionen som studien avgränsat sig till att undersöka för att belysa en pusselbit i Riksbankens sammantagna institutionella omvärld. Data som analyserats har samlats in genom en kvalitativ intervju och en dokumentstudie. Studiens resultat och analys visade att det finns mängder av omvärldsfaktorer från EU som påverkar Riksbankens organisation. Dessa faktorer är bland annat i form av omvärldsprodukter som europeisk lagstiftning, olika direktiv, fördrag och diskussioner. Detta belyste demokratiska problem och otydligheter som finns i dagens svenska konstitution angående utformningen av självständiga organisationer och deras verksamheter.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Innehåll.....	3
Förkortningsförteckning.....	4
1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	7
1.3 Problematisering	7
1.4 Disposition	9
2. Tidigare forskning och Teoretiskt ramverk.....	9
2.1 Institutionell teori.....	9
2.2 Nyinstitutionell teori, Organisationsstrukturer och institutionell påverkan.....	11
2.3 Den institutionella omvärlden.....	13
2.4 Analysmodell.....	15
3. Metod.....	16
3.1 Forskningsmetod och design.....	16
3.2 Urval.....	17
3.3 Dokumentstudie.....	17
3.4 Intervjumetod.....	18
3.5 Etik.....	19
3.6 Analysmetod.....	20
3.7 Studiens trovärdighet.....	20
4. Resultat.....	21
4.1 Den direkta institutionella omvärlden.....	21
4.2 Den indirekta institutionella omvärlden.....	24

5. Analys	27
5.1 Utbyten	28
5.2 Omvärldsaktörer och Omvärldsprodukter.....	28
5.3 Rörelser och Samhällstrender.....	30
6. Diskussion och slutsatser	32
6.1 Metoddiskussion och vidare forskning.....	36
Referenser	38
Bilaga 1. Intervjuguide	41
Bilaga 2. Samtalsguide	42

Förkortningsförteckning

EU – Europeiska unionen

NPM – New Public Management

ECB – Europeiska centralbanken

ECBS – Europeiska centralbankssystemet

BIS – Bank for International settlements

SCB – Statistiska centralbyrån

ESRB – European Systemic Risk Board

CRR – Capital Requirements Regulations

1. Inledning

I detta inledande kapitel introduceras studien och ämnesområdet för läsaren. Kapitlet består av avsnitten bakgrund, syfte och frågeställning, problematisering, avgränsningar och definitioner samt den fortsatta dispositionen av studien.

1.1 Bakgrund

Alla organisationer påverkas av ett institutionellt tryck från omvärlden. Detta tryck verkar runt alla organisationer men det är inte givet att man inom organisationerna alltid är medvetna om det. Trycket kan bestå i och formas i förpackningar som kan göra att medarbetarna inom organisationerna inte reflekterar över det som ett tryck. Den institutionella omvärlden som finns runt alla organisationer är unik för varje organisation och bestäms av organisationens egna förutsättningar. Dessa förutsättningar kan exempelvis bestå i vilken bransch organisationen verkar. Därför kan också det institutionella trycket variera från organisation till organisation och visa sig på olika sätt. Det institutionella trycket kan beskrivas som ett förenat tryck från organisationens omvärld som bestämmer vad organisationen måste och kan göra. Trycket är ibland tydligt och kan visa sig i formen av lagkrav eller andra typer av regler. Men ibland är trycket desto otydligare och kan vara så undermedvetet rotat i organisationen att medarbetarna inte ens upplever det som ett tryck (Furusten 2007:103).

Organisationers institutionella omvärld är ett begrepp som syftar till att beskriva den omvärld som bestämmer de förutsättningar organisationer och ledare måste förhålla sig till för att betraktas som legitima inom den verksamhet de bedriver. Begreppet institutionalisering avser att beskriva något som är allmänt erkänt och att de flesta har en uppfattning om bland annat vilken verksamhet som en organisation bedriver. Om organisationen regleras av lagstiftning som gynnar uppfattningar och föreställningar om verksamheten är chansen stor att dessa ligger kvar som krav under en längre tid (Furusten 2007:10). Övriga begrepp definieras kortfattat under den följande textens gång vid behov.

Organisationer måste anpassa sig efter det institutionella tryck som omger dem och kan inte välja att ignorera detta. Om organisationer väljer att helt bortse från omvärldens institutionella krav på deras verksamhet så skulle organisationerna snabbt kunna tappa sin legitimitet och trovärdighet (Meyer & Rowan 1977:345). Detta kan i sin tur leda till att andra organisationer,

entreprenörer och kunder inte längre vill arbeta med organisationen i fråga. Om detta sker så kan organisationens verksamhet och överlevnad vara hotad (Furusten 2007:101f).

Organisationer kan utsättas för institutionellt tryck, men de kan också vara dem som skapar ett stort institutionellt tryck. Bara för att en organisation kan omges och utsättas för institutionellt tryck innebär detta inte att organisationen även kan producera ett omfattande tryck. Det finns större och mindre organisationer som också innehar mer eller mindre makt i samhället. Både inom den offentliga och privata sektorn finns mängder med aktörer som inte bara påverkas av institutionellt tryck utan också skapar det. Aktörer som omges av stort institutionellt tryck men som också utövar stort institutionellt tryck inom den offentliga sektorn i Sverige är exempelvis riksdagen, regeringen, domstolarna, riksbanken, landstingen och kommunerna. Tryck från dessa aktörer kommer ofta i form av lagar och regler som befolkningen och andra organisationer måste förhålla sig till för att deras verksamheter skall bli accepterade av omvärlden. Det främsta institutionella trycket som påverkar riksdagen, regeringen, landstingen och kommunerna skapas av det svenska folket. Detta då all makt i Sverige skall utgå från folket (SFS 1974:152:1:1). Sveriges konstitutionella ordning tar sin inspiration utifrån Montesquieus tankar om maktindelning. Montesquieu menade att makten måste fördelas mellan olika krafter som bland annat kan kontrollera varandra för att minska risken för maktmissbruk (Nergelius 1999:61ff). I Sverige har vi en lagstiftande makt, en verkställande makt och en dömande makt i form av riksdagen, regeringen och domstolarna, även om den ursprungliga makten skall utgå från folket. Domstolarna och Riksbanken skall verka och stå fria från institutionellt omvärldstryck och självständigt verka och fatta beslut utifrån de givna förutsättningarna och med hjälp av den inomorganisatoriska kompetensen (SFS 1974:152:9:13, 11:3). Men hur fungerar det att vara en organisation som innehar självständighet och skall verka utan påverkan från omvärlden? Hur hanterar en sådan organisation det institutionella omvärldstryck som den omges av?

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att erhålla en fördjupad kunskap kring hur omvärldstryck påverkar organisationer och myndigheter som själva skapar stort institutionellt tryck, samt hur organisationer som principiellt inte skall påverkas av omvärlden upplever att de påverkas av omvärldstryck.

Ovanstående bakgrund och preciserat syfte ledde fram till följande frågeställning:

Hur påverkas en självständig organisation, som utövar stort institutionellt tryck, av det omvärldstryck som omger den?

1.3 Problematisering

Många myndigheter och organisationer skulle kunna bli föremål för en sådan här typ av studie. Denna uppsats kommer att besvara sin frågeställning genom att studera Sveriges Riksbank och hur Riksbankens verksamhet och organisation upplever att de påverkas av institutionellt tryck från Europeiska unionen (EU). Metodvalet att studera Riksbanken motiveras med att centralbanker är en typ av organisation vars främsta uppgifter i princip består i att skapa ett institutionellt tryck. Sveriges Riksbank är en myndighet vars uppgift är att producera nya sedlar och mynt samt se till att dessa bevarar sitt värde. Riksbankens främsta mål är att se till att inflationen ligger på en låg och stadig nivå. Riksbanken bestämmer även nivån på styrräntan, detta för att kunna påverka både inflation och den ekonomiska utvecklingen i landet. Styrräntan är den ränta som banker skall förhålla sig till då de lånar eller placerar pengar i Riksbanken. Vidare påverkar styrräntan andra räntor i ekonomin och kan därmed påverka inflationen och ekonomiska händelser på längre sikt (Sveriges Riksbank 2013a). Alla dessa uppgifter som åligger Riksbanken mynnar ut i ett institutionellt tryck gentemot omvärlden som omvärlden måste förhålla sig till. Sveriges Riksbank är också en organisation som skall verka i självständighet utan att bli påverkad av omvärlden och bara ta beslut utifrån givna förutsättningar.

RF 9:13 § *Riksbanken är rikets centralbank och en myndighet under riksdagen. Riksbanken har ansvaret för penningpolitiken. Ingen myndighet får bestämma hur Riksbanken ska besluta i frågor som rör penningpolitik (SFS 1974:152:9:13).*

Det finns ett antal kriterier som Regeringen tog fram 1997 i en proposition som bestämmer huruvida Sveriges Riksbank är självständig. Några av dessa kriterier är *institutionellt oberoende*, *personligt oberoende*, *funktionellt oberoende* och *finansiellt oberoende*.

Institutionellt oberoende innebär att förutom de svenska lagkrav som åligger Riksbanken att följa skall ingen kunna påverka Riksbankens verksamhet och organisation. Personligt oberoende innebär i sin tur att en självständig organisation som Riksbanken måste ge sina beslutsfattande individer ett omfattande oberoende. Detta kommer till uttryck genom en lång mandatperiod, hårda jävsregler och att de beslutsfattande individerna är svåra att avsätta. Funktionellt oberoende syftar till att målet för verksamheten skall vara tydligt och lagfäst. Sveriges Riksbank behöver ha nog med resurser för att inte vara beroende av och styras ekonomiskt av någon annan aktör. Det är kriteriet som förklarar finansiellt oberoende (Prop. 1997/98:40 s.48f).

Det finns givetvis otroligt många aktörer på alla plan i Riksbankens institutionella omvärld så som på samhällsnivå, organisationsnivå och individnivå som kan påverka den självständiga organisationen Sveriges Riksbank. Här var vi dock tvungna att begränsa oss. Valet att studera hur EU påverkar Sveriges Riksbank grundar sig i att EU är en av väldigt många krafter i samhället som skapar stort institutionellt tryck på Riksbanken och är därför en lämplig pusselbit att avgränsa studien till. EU sänder ut mycket omfattande institutionellt tryck till stora delar av världen i form av val av unionens politiska inriktning, unionens penningpolitiska linje, stiftandet av lagar och mycket mer (EU 2013a). Organisationer verkar idag i många avseenden under ett ständigt tryck från omvärlden. EU bildades i grund och botten i hopp om att ökat samarbete länder emellan skulle skapa hållbar fred. Inledningsvis handlade det om en kol- och stålunion som band ett antal länder samman via en gemensam marknad. Denna kol- och stålunion har gradvis utvecklats till en mycket stor och komplex apparat. Idag är EU också bland annat en politisk, ekonomisk och monetär union som handhar ärenden allt ifrån jordbruksfrågor till asyl- och invandringsfrågor för de länder som är medlemmar i EU (EU 2013b). EU definieras här som en sammansvetsning av flertalet institutioner bestående av exempelvis Europeiska rådet, Europaparlamentet, Ministerrådet, Europeiska kommissionen och Europeiska centralbanken.

Många länder vill idag bli medlemmar i EU, exempel på sådana länder är Kroatien, Island, Turkiet, Makedonien, Serbien samt Montenegro. En avgörande faktor som gör att dessa länder vill bli medlemmar i EU är de ekonomiska fördelarna som ett medlemskap kan bidra till, då länderna får tillgång till EU:s gemensamma marknad (EU 2013c).

1.4 Disposition

Studien fortsätter med kapitel 2. *Tidigare forskning och Teoretiskt ramverk* som exempelvis innefattar en presentation av den så kallade mytbildning som skapas av den institutionella omvärlden runt organisationer. Därefter beskrivs på vilket sätt omvärlden begränsar organisationers handlingsutrymme. Kapitlet avslutas med en analysmodell som sedan står som mall för insamling av data, analys av data, diskussion och slutsatser. I kapitel 3. *Metod* presenteras den valda metoden. I detta avsnitt beskrivs hur insamlingen av studiens datamaterial har gått till och behandlats. I kapitel 4. *Resultat* beskrivs de resultat som datainsamlingen givit. I kapitel 5. *Analys* redovisas vår tolkning av resultatet kopplat till analysmodellen och det teoretiska ramverket. I kapitel 6. *Diskussion och slutsatser* förs diskussion, besvaras studiens frågeställning och de slutsatser som framkommit presenteras om hur den valda organisationen påverkas av det institutionella omvärldstrycket samt övriga reflektioner.

2. Tidigare forskning och Teoretiskt ramverk

Studiens teoretiska referensram grundar sig främst i John W. Meyer och Brian Rowans tankar kring hur institutionaliserade myter binder organisationer i utformningen av deras strukturer och verksamheter. Men även i Paul J. DiMaggios och Walter W. Powells artikel som vidare belyser begreppet isomorfi och varianter av detta. Slutligen presenteras Staffan Furustens modell över den institutionella omvärlden som bygger på och utvecklar Meyer och Rowans tankar vidare. Det valda teoretiska ramverket kommer sedan hjälpa oss att uppnå studiens syfte samt att besvara frågeställningen.

2.1 Institutionell teori

Det har gjorts otaliga försök att definiera vad en institution är. Då den institutionella teorin har vuxit fram ur andra discipliner så som nationalekonomi och statsvetenskap så finns det också olika utgångspunkter för vad begreppet institution innebär (Eriksson-Zetterqvist 2009:7f). Inom organisationsteorin myntades en tidig definition av begreppet institution av F. Stuart

Chapin år 1928. Institutioner skapas då individer återkommande påverkar varandra ömsesidigt och utbyter tankar och handlingar. Detta gör i sin tur att en typ av mall över hur saker och ting bör göras skapas då individerna succesivt märker vad som uppskattas hos varandra eller ej. Dessa uppskattningar utvecklas så småningom i ett större perspektiv mot allmänt vedertagna och etablerade värderingar då de vidarebefordras från generation till generation. (Eriksson-Zetterqvist 2009:13f). Ronald Jepperson menade år 1991 att i organisationer så utvecklas dessa värderingar till hur man gör saker och slutligen till välutvecklade procedurer inom organisationen. Denna utveckling från allmänt vedertagna värderingar till utvecklade procedurer i organisationer är det som kallas för institutionalisering (Eriksson-Zetterqvist 2009:15). Greenwood, Oliver, Sahlin och Suddaby inspirerades år 2008 också utifrån Chapin. I deras definition av begreppet institution menar de att självklara tillvägagångssätt skapas genom utbyten mellan människor som sedan förs vidare generationer emellan (Eriksson-Zetterqvist 2009:15).

Ett omdebatterat synsätt inom organisationsteorin är huruvida människor och därmed organisationer kan ses som rationella verktyg. Alltså att människor och organisationer agerar helt rationellt i alla sammanhang de ställs inför med syftet att nyttomaximera (Eriksson-Zetterqvist 2009:5f). En förutsättning för att människan skall kunna agera fullständigt rationellt är att det finns tydliga målsättningar. För att uppnå målsättningarna skall samtliga beslutsalternativ framtas och konsekvenserna av dessa klargöras. James G. Marsh och Herbert A. Simon menade i deras bok *Organizations* från 1958 att ta fram alla möjliga beslutsalternativ och konsekvenserna av dessa är dock i praktiken näst in till omöjligt (Eriksson-Zetterqvist 2009:6). Därför pratar man mer om så kallad begränsad rationalitet som istället innebär att möjliga beslutsalternativ tas fram och de konsekvenser som passar målbilden bäst väljs (Jacobsen & Thorsvik 2008:369f). Den institutionella teorin bygger egentligen på raka motsatsen till fullständigt rationellt agerande. Detta då denna teori istället bygger på uppfattningen om att människor och organisationer agerar utifrån påverkan av omvärldens krav och förväntningar (Eriksson-Zetterqvist 2009:5).

I slutet av 1800-talet fram tills sent 1900-tal växte det som kallas för tidig institutionell teori fram. Thorstein Veblen och Karl Polanyi var två bland flera som tidigt uttryckte tankar kring den institutionella organisationsteorin. Båda menade att då individer gemensamt handlar på ett liknande sätt skapas ett allmänt normgivande sätt att handla. Veblen menade att påverkan från den institutionella omvärlden har sitt ursprung i då överklassen allt mer ansåg att det var

viktigt hur andra människor runt i kring dem i omvärlden såg på dem. Detta gjorde att överklassen agerade på ett visst sätt för att erhålla så mycket status som möjligt och uppnå de ideal som skapats av andra medlemmar av överklassen runt dem (Eriksson-Zetterqvist 2009:29ff). Denna strävan efter att uppnå status skulle kunna liknas vid dagens organisationers strävan efter legitimitet gentemot deras omvärld. Polanyi uttryckte att människor inte handlar rationellt för att uppnå en viss typ av vinst. Istället handlar människor utifrån lagar, sedvänjor, magi och religion (Eriksson-Zetterqvist 2009:36ff). En annan tidig tänkare var Philip Selznick som menade att medarbetare inom organisationer inte alltid arbetar mot organisationens huvuduppgift utan många gånger istället arbetar mot interna mål och den informella strukturen (Eriksson-Zetterqvist 2009:41ff)

“Organisationer är, menar Selznick, anpassningsbara och anpassningen sker både i förhållande till organisationens medlemmar och till krav och influenser från omgivningen” (Johansson 2002:22).

2.2 Nyinstitutionell teori, Organisationsstrukturer och Institutionell påverkan

Huvudsakligen så inspireras den nyinstitutionella teorin utifrån två artiklar. Den ena är John Meyers och Brian Rowans artikel *Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony* från 1977 och den andra är Paul J. DiMaggios och Walter W. Powells artikel *The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields* från 1983 (Eriksson-Zetterqvist 2009:63). Meyer och Rowan (1977:343) menar i sin artikel att den formella strukturen hos de flesta organisationer i dagens samhälle formas utifrån de institutionella miljöer som organisationerna befinner sig i. De institutionella miljöerna kan bestå av bland annat olika positioner och program i moderna organisationer, medborgares åsikter, viktiga konstitutioner, legitimerad kunskap, av lag och social prestige. Alla dessa komponenter formar en starkt rotad institutionalisering som organisationer binds till, detta kallar Meyer och Rowan för “myter” (Meyer & Rowan 1977:343). Dessa myter kan vara av väldigt påtvingande karaktär och kan många gånger göra att organisationer förhåller sig till myterna framför organisationernas faktiska arbetsuppgifter. Mytbildning är inget som en organisation själv skapar utan formas av aktörer i organisationens omvärld. Den huvudsakliga anledningen till att organisationer anpassar sig efter myter är att de vill bibehålla sin legitimitet. Om organisationer väljer att helt bortse från de tillvägagångssätt som är institutionellt accepterade, så riskerar organisationerna att tappa

förtroende från omvärlden och därigenom minska legitimiteten för sin verksamhet (Meyer & Rowan 1977:345). Istället skall organisationer bygga upp sin verksamhet efter de krav som ställs från omvärlden, men samtidigt också anpassa verksamheten allt eftersom det dyker upp nya krav och myter.

Meyer och Rowan (1977:348f) tar upp begreppet isomorfi som i det här sammanhanget betyder att man kopierar eller härmar andra. Genom att organisationer anammar formella strukturer från omvärlden som andra liknande organisationer redan implementerat så kan de stärka sin legitimitet. Men då gäller det också att organisationerna aktivt uppdaterar sig på om kraven och myterna förändrar sig exempelvis genom att nya rön och moden dyker upp. Organisationer som väljer att bortse från de institutionella myter och krafter som verkar runt dem, riskerar att ha svårt att överleva. Legitimiteten för en organisation är oerhört viktig för att organisationen skall vara väl fungerande. Erhålls inte legitimitet genom att anamma de institutionella myterna så måste det erhållas på ett annat sätt. Detta skulle kunna vara genom att organisationen istället är väldigt effektiv i sin verksamhet (Meyer & Rowan 1977:360ff).

DiMaggio och Powell skriver i sin artikel om utvecklingen av så kallade organisatoriska fält. Organisationer som befinner sig inom samma organisatoriska fält är ofta väldigt lika varandra och präglas av isomorfi. DiMaggio och Powell menar att det finns två olika typer av isomorfi i form av en konkurrensmedförd isomorfi och en institutionellt medförd isomorfi. Dock är det i detta sammanhang främst institutionellt medförd isomorfi som är relevant (Johansson 2002:43ff). I den institutionellt medförda isomorfismen finns det tre olika mekanismer. Dessa består av *tvingande isomorfi*, *mimetisk isomorfi* samt *normativ isomorfi*. Den tvingande isomorfismen skapas av organisationer som är stora institutionella tryckgivare till andra mindre organisationer. Detta kan bestå av både formella och informella omvärldskrav och komma i olika typer av former. Exempelvis kan det vara av tydliga lagkrav men också av mindre tydliga krav i form av outtalade och för givet tagna krav. Organisationer som är stora institutionella tryckgivare skapar alltså en tvingande isomorfi som gör att mindre organisationer inom samma organisatoriska fält måste bli mer lika varandra (DiMaggio & Powell 1983:150f). Den mimetiska isomorfismen skapas exempelvis då medarbetarna inom organisationer har svårt att förstå organisationens teknologi eller då målbilden inom organisationen är otydlig. Dessa osäkra organisationer hamnar inom ett gemensamt organisatoriskt fält och försöker härma de organisationer inom fältet som är tydliga och framgångsrika (DiMaggio & Powell 1983:151). Slutligen den normativa isomorfin som

innebär att organisationer utvecklas på liknande sätt som andra organisationer inom samma organisatoriska fält. Detta då organisationer fylls med nyexaminerade, högutbildade akademiker som påverkar organisationerna i liknande riktningar (DiMaggio & Powell 1983:152ff). DiMaggio och Powell menar att organisationer har svårt att helt självständigt verka och handla utan att i mycket stor utsträckning påverkas av det organisatoriska fält som organisationen tillhör (Johansson 2002:45).

Den tidiga institutionalismen fokuserade särskilt på de förändringar som organisationer gör då de påverkas av sin omvärld. Nyinstitutionalismen fokuserade i sin tur mer på isomorfi inom olika organisatoriska fält. Den skandinaviska institutionalismen som utvecklades på 1980-talet ses som en kombination av den tidiga och den nya institutionalismen (Eriksson-Zetterqvist 2009:110f). Den skandinaviska institutionella forskningen har huvudsakligen fokuserat på att göra fältnära studier av förändringar och reformer inom organisationer. Detta arbete har utvecklat den institutionella teorin och gjort att man har kunnat identifiera processer inom en organisation som är i eller har gjort en förändring (Eriksson-Zetterqvist 2009:111f).

2.3 Den institutionella omvärlden

I Staffan Furustens (2007) teori om den institutionella omvärlden menar Furusten precis som Meyer och Rowan att organisationer är under ett ständigt tryck från omvärlden och har inte möjlighet att helt självständigt bygga upp sin verksamhets struktur utan att bli påverkade av utomstående krafter (Furusten 2007:18ff). Furusten försöker i sin bok "*Den institutionella omvärlden*" tydliggöra vad det är för typ av krafter som kan komma att påverka organisationer genom att skapa en förklarande modell över fenomenet. I modellen delar han upp omvärlden i två kategorier, en *direkt* och en *indirekt* del. Furusten försöker i dessa kategorier placera in Meyer och Rowans olika typer av myter som kan komma att påverka organisationer. Den direkta delen består av det synliga och de myter som verkar närmst organisationen. Denna del består bland annat av de *utbyten* som organisationen har med andra organisationer. Utbyten kan exempelvis innefatta olika typer av affärsutbyten, finansiella utbyten och intresseutbyten. Dessa kan utgöra myter och tryck på organisationen från den institutionella omvärlden (Furusten 2007:23f).

Vidare i kategorin den direkta institutionella omvärlden finns institutionella *omvärldsprodukter* som påverkar organisationer och begränsar deras handlingsutrymme.

Omvärldsprodukterna påtvingas organisationen och dess verksamhet samt formar dess struktur (Meyer & Rowan 1977:343). Furusten skiljer på två typer av omvärldsprodukter, de materiella och de sociala. Materiella omvärldsprodukter har karaktären att de förpackas i texter så att många kan ta del av det. Det kan även vara information om kunskap eller idéer som redovisas i rapporter eller andra typer av dokument. De innefattar exempelvis regler, direktiv och standarder som skapats i organisationens omvärld av andra organisationer, företag eller myndigheter. Sociala omvärldsprodukter innefattar i sin tur olika typer av tjänster, det kan vara i form av utbildning eller konsultation. Sociala omvärldsprodukter tar form främst genom muntlig kommunikation som föredrag eller diskussioner (Furusten 2007:28ff).

I kategorin den direkta institutionella omvärlden finns slutligen också *omvärldsaktörer*. Det är aktörer i samhället som råder andra organisationer eller ledare till att utföra saker på ett visst sätt. De sätter upp eller producerar myter, riktlinjer, regler, normer eller tjänster som fungerar som en mall för hur andra organisationer skall bedriva sin verksamhet. EU, stater och myndigheter är exempel på stora organisationer som är omvärldsaktörer, men aktörer kan också vara enskilda människor så som forskare eller journalister (Furusten 2007:46ff). De institutionella omvärldsprodukterna och aktörerna kan man säga förutsätter och på ett sätt styr de utbyten som organisationen kan ha. Kategori nummer två, den indirekta omvärlden, består av det som kanske är lite svårare att uppfatta i vardagen, men som ändå har stor inverkan på organisationens verksamhet (Furusten 2007:22ff). De indirekta omvärldselementen kan ibland även vara otydliga att urskilja. Furusten definierar två omvärldselement inom den indirekta sfären, *institutionella rörelser* och *samhällstrender* (Furusten 2007:24f). Institutionella rörelser definieras här som myter som bildas då flera organisationer, vid ungefärligen samma tidsperiod, förändrar, handlar eller agerar på liknande sätt. Ett tydligt exempel på en sådan rörelse skulle exempelvis kunna vara konceptet New Public Management (NPM), något som blev väldigt populärt under 1990-talet och har fortsatt att präglade organisationers sätt att verka även på senare dagar och gör det också fortfarande (Furusten 2007:56ff). Begreppet samhällstrend syftar i det här sammanhanget till det sätt att tänka som har dominerat organisationsteorin under lång tid. Moderniteten är samhällstrenden som under många år tillbaka har stått för inspirationen till hur en organisation skall bildas och verka (Furusten 2007:24f). Då Furusten (2007:69f) menar att den enda dominanta samhällstrenden som har verkat sedan 1700-talet är moderniteten så ges detta mindre plats i denna studie då det är någonting som gäller alla organisationer och inte är specifikt för självständiga organisationer.

Tabell 1. Den institutionella omvärlden

Samhällstrender
Rörelser
Omvärldsaktörer och Omvärldsprodukter
Utbyten
Organisation

(Furusten 2007:23)

2.4 Analysmodell

Ovanstående tabell är framtagen ur den teoretiska referensramen och det är denna tabell som används som mall för insamling av data samt vid analys och diskussion. Tabellen är en variant på Furustens modell av den institutionella omvärlden och en sammanställning av de faktorer som verkar som institutionellt omvärldstryck. I tabellen är kategorierna uppräddade utan inbördes ordning och de skall hjälpa till att belysa hur det institutionella omvärldstrycket påverkar en självständig organisations verksamhet. Samhällstrender och institutionella rörelser tillhör dock den indirekta institutionella omvärlden och omvärldsaktörer, omvärldsprodukter samt utbyten tillhör den direkta institutionella omvärlden. Med hjälp av tabellen och med dess kategorier skall syftet med studien uppfyllas och frågeställningen besvaras.

3. Metod

Kapitlet kommer att innehålla beskrivning av på vilket sätt studien skall genomföras. Detta för att ge läsaren större förståelse för de slutsatser som kommer att dras i ett senare skede. Avsnittet kommer att innehålla val av forskningsdesign, urval, datainsamlingsmetod, analysmetod, etiska principer samt studiens trovärdighet.

3.1 Forskningsmetod och design

Studiens syfte kräver ett tolkande och öppet tillvägagångssätt för att kunna besvara den frågeställning som studien utgår ifrån. Frågeställningen är av den typ som gör att vi måste gå ner på djupet för att erhålla bakomliggande motiv och förklaringar och sedan tolka svaren ur ett kvalitativt perspektiv. För att svara på studiens frågeställning undersöker och tolkar vi hur organisationen Riksbanken påverkas av det institutionella omvärldstryck som den utsätts för från EU. Studien fokuserar på Riksbankens egen uppfattning av verkligheten utifrån den situation den befinner sig i dagsläget. Den kvalitativa forskningsmetoden hjälper oss därför att i studien beskriva och tolka Riksbankens verklighet för att ge fördjupad kunskap inom ämnet institutionell omvärldspåverkan på självständiga organisationer.

Då detta är en studie av en analysenhet, Sveriges Riksbank och hur den institutionellt påverkas av EU, så kännetecknar den en fallstudieinspirerad forskningsdesign. En fallstudieinspirerad forskningsdesign faller sig också naturligt då undersökningen grundar sig i hur Riksbanken uppfattar omvärlden runt sin organisation. Dessutom representerar Riksbanken ett exemplifierande fall, det vill säga att Riksbanken tillhör en viss typ av organisationer. Tanken bakom en fallstudie ur ett kvalitativt perspektiv är att ge en bild av en specifik situations förutsättningar och innehåll (Bryman 2011:77).

Fallstudien består dels av en kvalitativ intervju, dels av en dokumentstudie för att samla in data. Dokumentstudien skall bland annat svara på vad det finns för faktorer i Riksbankens föreställning om den institutionella omvärlden skapad av EU. Den kvalitativa intervjun skall svara på hur Riksbanken förhåller sig till de olika omvärldsfaktorerna. De båda datainsamlingsmetoderna kompletterar varandra och ger en bredare och gedigen bild av hur Sveriges Riksbank upplever att den påverkas av EU och dess institutioner. Som Ekengren & Hinnfors (2012:71f) skriver i sin *Uppsatshandbok* så är en kombination av två metoder generellt sett det bästa tillvägagångssättet för att styrka en uppsats. Här är syftet med två

datainsamlingsmetoder huvudsakligen att den ena kan komplettera den andra då bedömningen gjordes att endast en metod inte var tillräcklig för att ge ett bredare svar på studiens frågeställning.

3.2 Urval

Studien har med hjälp av ett målstyrt urval fått fram en intervjuperson. Detta för att genom det målstyrda urvalet skapa så hög relevans som möjligt mellan vår frågeställning och respondent (Bryman 2011:434). Vi tog kontakt med Riksbanken och beskrev kortfattat vårt ärende. I kontakten presenterades studien och vad vi hade för syfte med intervjun. Vårt krav på intervjuperson var att han eller hon inom Riksbankens organisation aktivt arbetade med omvärlds- och internationella frågor. Därefter fick vi kontakt med en intervjuperson som motsvarade kraven och som lämpade sig för forskningsområdet och bokade därmed också en intervju med denne. Skälet till genomförandet av en intervju på Riksbanken är att det var endast en intervju vi fick access till att genomföra. Vår bedömning var dock att detta var gott nog för att erhålla tillräckligt med datamaterial för att tillsammans med dokumentstudien besvara studiens frågeställning. Det är också mycket troligt att intervjuer med flera personer inom Riksbankens organisation som uppfyllt samma kriterier som vår intervjuperson, inte hade gett samma svar men liknande (Bryman 2011:436). Även vad det gäller urvalet av datamaterial i dokumentstudien så utgår studien från ett målstyrt urval, då det teoretiska ramverket samt vår analysmodell avgränsar vad som är relevant att söka efter kopplat till studiens frågeställning.

3.3 Dokumentstudie

En dokumentstudie består i att studera beskrivningar av verkligheten som kan finnas i olika former, exempelvis i texter och muntlig kommunikation. Användandet av en dokumentstudie är en vanlig metod då man studerar objekt som är svårtillgängliga att studera med andra metoder (Andersen 1994). Riksbanken står under offentlighetsprincipen vilket innebär att det är dess skyldighet att vara öppna och tillgänglig för allmänheten. Riksbanken är dock en arbetstygnd organisation och kan därför ha svårt att tillhandahålla tid för studenter som skriver kandidatuppsats, vilket vi också har största förståelse för. Då vi bara fick access till en intervju sökte därför dokumentstudien efter information som kunde komplettera materialet som erhöles från intervjun. Kandidatuppsatsens datamaterial i dokumentstudien består huvudsakligen av publikationer, informationsmaterial och rapporter som främst lokaliserats på Sveriges Riksbanks hemsida, Europeiska unionens hemsida samt hos andra relevanta

aktörers hemsidor. Utifrån detta officiellt publicerat material erhöll vi i dokumentstudien en god inblick i hur Riksbanken upplever och menar att EU påverkar dess organisation och verksamhet. Dessa förklaringar ger grunden till att analysera och identifiera de externa komponenter från EU som påverkar Riksbanken. Utifrån detta kunde vi urskilja det relevanta i vår dokumentstudie för att i slutändan kunna besvara vår frågeställning. Tillsammans med data från den kvalitativa intervjun genomförs en analys, med hjälp av analysmodellen, av hur Riksbankens uppfattning av hur EU i den institutionella omvärlden påverkar den.

3.4 Intervjumetod

I formuleringen av våra intervjufrågor har vi hela tiden försökt att ha studiens syfte och frågeställning i åtanke för att intervjufrågorna skall ha en hög relevans gentemot vår frågeställning (Bryman 2011:249f). Frågorna utformades utifrån studiens analysmodell. De frågor som ställdes till respondenten var av varierande slag. Inledningsvis var de av ganska enkel karaktär, så som berätta lite om dig själv och din position på Riksbanken, allt i syfte att få respondenten att känna sig mer bekväm i sin situation. Sedan övergick frågorna till en mer djupgående och detaljerad karaktär för att närmare undersöka Riksbankens bild av sin egen verklighet i samband med omvärldens institutionella tryck.

Efter formuleringen av intervjufrågorna genomfördes en pilotstudie med en person som är relativt insatt i ämnesområdet för att säkerhetsställa att intervjufrågorna medförde det budskap vi hade för intention att ge (Kvale & Brinkmann 2009:98). Det konstruerades en så kallad intervjuguide med de huvudsakliga frågorna som skulle ingå i intervjun som skickades ut till vår respondent. Att skicka ut intervjufrågorna på förhand var ett krav från Riksbankens sida för att vi överhuvudtaget skulle få en möjlighet att komma dit. Det finns nackdelar med att skicka ut frågorna på förhand, exempelvis att vi kan gå miste om spontana svar och att respondenten har möjlighet att hinna tillrättalägga sina svar. Hade vi valt att inte skicka ut frågorna hade vi dock inte heller fått intervjun. Vi gjorde bedömningen skicka ut intervjufrågorna, detta för att då en faktisk intervju trots allt öppnar upp för eventuella följdfrågor som en dokumentstudie inte kan svara på. Om vi hade valt bort att skicka intervjuguiden bedömde vi också risken som stor att intervjutiden delvis hade gått åt till att diskutera innebörden av frågorna istället för att respondenten redan innan hade kunnat göra sig en uppfattning om dem. Denna risk var något vi var väldigt måna om att undvika, då att få en intervju på Sveriges Riksbank var svåråtkomlig redan från början av processen.

Då vi på mer omfattande och djupgående sätt ville nå information från Riksbankens organisation än den vi erhöll från dokumentstudien, så var det i intervjun mer lämpligt med ett öppet tillvägagångssätt. Då de huvudsakliga frågorna var fasta och utskickade på förhand ville vi ha möjlighet att ställa följdfrågor allt eftersom intervjun fortlöpte, intervjun var därför semistrukturerad för att erhålla djupare svar som senare ställdes mot det teoretiska ramverket (Bryman 2011:206). Följdfrågorna var planerade innan intervjun men det uppkom flertalet andra följdfrågor under intervjuns gång.

Intervjun genomfördes personligen av oss på Riksbankens huvudkontor i Stockholm och varade i en dryg timma. Respondenten gav samtycke till inspelning av intervjun vilket underlättade oerhört vid bearbetningen av datamaterialet. Det är medvetet valt att inte skriva ut respondenten via namn eller andra personuppgifter då vi inte finner det relevant för studiens syfte.

3.5 Etik

Under studiens gång har vi efter bästa förmåga försökt att utgå från Brymans (2011:131f) etiska principer. Detta för att värna om de deltagande i studien. Dessa principer innefattar:

- *Informationskravet* – Att deltagarna är väl införstådda med studiens syfte och de delar och processer som innefattas av studien. Stor vikt ligger också hos det faktum att de när som helst under studiens gång har rätt att ta tillbaka uppgifter eller att avbryta sin medverkan.
- *Samtyckeskravet* – Deltagarna styr själva över sin medverkan i studien.
- *Konfidentialitetskravet* – Handlar om vikten av att skydda de personuppgifter och andra viktiga uppgifter som ingår i studien så att de inte hamnar i orätta händer.
- *Nyttjandekravet* – All information som samlas in under studiens gång skall bara nyttjas då det är försvarbart för studiens syfte.

Vid genomförandet av pilotstudien och intervjun på Sveriges Riksbank var deltagarna informerade om studiens syfte och de blev även informerade om att de när som helst hade möjlighet att ändra uppgifter, välja att inte svara på vissa frågor eller dra tillbaka tidigare svar. Vi informerade deltagarna om att deras personuppgifter inte var nödvändiga att använda i vårt material då det inte påverkade syftet och resultatet av vår studie. Det klargjordes också att ingen information som vi blev tilldelade eller insamlade skulle användas till något annat utöver kandidatuppsatsen.

3.6 Analysmetod

Utifrån ovan nämnda analysmodell (se avsnitt 2.4) kategoriserade vi in vårt datamaterial både från dokumentstudien och den kvalitativa intervjun. Kategorierna bestod i den direkta institutionella omvärlden av utbyten, omvärldsaktörer och omvärldsprodukter samt i den indirekta institutionella omvärlden av institutionella rörelser och samhällstrend.

3.7 Studiens trovärdighet

Då en studie görs av ett enda fall är det inte möjligt säga att resultaten av fallet kommer att kunna säga något om andra fall. Att säga något om andra fall är dock inte målet med denna studie. Målet är att säga något subjektivt om just detta fall då vi ville fördjupa oss i specifika egenskaper hos Sveriges Riksbanks självständighet och omvärld. Syftet med denna studie är som tidigare angetts endast att säga något om hur Riksbanken som självständig organisation och som stor producent av institutionellt tryck påverkas av det institutionella omvärldstryck som skapats av EU. Vad det gäller studiens trovärdighet har vi valt att inspireras och tänka utifrån Egon G. Guba och Yvonna S. Lincolns kriterier för att uppfylla kraven för kvalitativ forskning. Kriterierna består av fyra krav på kvalitativ forskning som Guba och Lincoln benämner som *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *en möjlighet att styrka och konfirmera* (Bryman 2011:351ff). Trovärdighet i forskning innebär att resultaten har en hög sannolikhetsgrad. För att öka denna sannolikhetsgrad kan forskare dubbelkolla med deltagare i studien att forskaren har uppfattat saker och ting på ett korrekt sätt. I vår studie tillämpade vi en egen typ av dubbelkoll då vi under intervjuens gång och efter varje fråga sammanfattade svaren inför respondenten för att säkerhetsställa att vi uppfattat respondenten korrekt. Överförbarhet innebär att de resultat som framkommer av en studie skall kunna användas i flera sammanhang. Då denna studie är en fallstudie har den inte syftet att vara överförbar, utan att bara säga något om just det här fallet. Däremot så finns det vissa organisationer som studien skulle kunna vara användningsbar på. Exempelvis skulle detta kunna vara andra självständiga organisationer än Riksbanken så som centralbanker eller olika typer av domstolar. Pålitlighet i kvalitativ forskning innebär att det framkomna resultatet hade blivit liknande om man hade genomfört studien igen. Poängen i vår studie är inte att vara pålitlig och genomförbar vid annan tidpunkt, utan att säga något om Riksbankens verklighet här och nu. Då saker och ting i omvärlden konstant är försatt i förändring och ständig utveckling skulle förmodligen även resultatet förändras. Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren inte låter sina egna värderingar styra genomförandet av studien (Bryman 2011:355).

I arbetet med vår studie har vi ibland märkt att det är lätt att råka dra vissa slutsatser på förhand. Detta är dock något som vi har varit högst medvetna om och vi har försökt att hjälpa åt att utesluta dessa slutsatser och låta undersökningen och resultatet tala för sig självt.

De båda datainsamlingsmetoderna, intervjun och dokumentstudien, kompletterar varandra och skapar större förståelse för Riksbankens verksamhet och studiens ämnesområde. En egenskap hos dokumentstudier är dock att materialet kan vara kontrollerat och representera en bild som organisationen vill ge ut. Detta är en generell svaghet hos dokumentstudier (Andersen 1994). Vi valde en dokumentstudie för att vi bedömde det som det bästa kompletteringsalternativet för att lyfta vår studie ett snäpp högre och bli mer omfattande. Intervjuer skulle kunna ge minst lika styrda svar som de svar som kan erhållas i en dokumentstudie, även om det i intervjun ges tillfälle för följdfrågor.

4. Resultat

Nedanstående kapitel innefattar insamlad data som består i information från intervjun och dokumentstudien. De data som redovisas här har därför delvis inte granskats och de reflektioner som lyfts i detta avsnitt är respondentens egna. Utifrån ovan beskrivna analysmodell kommer kapitlet struktureras upp och vara i ordningen den direkta institutionella omvärlden och den indirekta institutionella omvärlden.

4.1 Den direkta institutionella omvärlden

Europeiska unionen är ett politiskt och ekonomiskt samarbete mellan dess medlemsländer och inom unionen hittas flertalet olika organisationer med olika typer av ansvarsområden (EU 2013b). Alla transaktioner som Sveriges Riksbank har med EU:s medlemsländer räknas i princip som transaktioner med EU. EU ses inte som en ensam kropp, en enskild aktör, i Riksbankens omvärld utan det finns många olika institutioner och krafter inom EU såsom Europaparlamentet, EU-kommissionen och samtliga medlemsländer. Då Sverige är en del av EU så innebär det att Sverige inte bara är Sverige utan även EU.

“Om Riksbanken beställer papper från pappersleverantören, så är det en transaktion mellan Riksbanken och EU.”

Riksbanken har inom alla sina verksamhetsområden omfattande transaktioner med experter, forskare och konsulter. En annan transaktion som Riksbanken arbetar med är något som kallas för teknisk assistans som är biståndsfinansierat av organisationen Sida. Denna typ av transaktion handlar främst om att hjälpa andra centralbanker och råda dem i finansiella stabilitetsfrågor. Ofta sker detta samarbete med länder som inte har kommit lika långt i utvecklingen som Sverige och kanske har mindre resurser att lägga på arbete som har för avsikt att utveckla verksamheten (Sveriges Riksbank 2013b).

De olika institutionerna inom EU beslutar om lagar, förordningar och direktiv. Dessa är varje medlemsstat bundna till att följa. Det innebär att lagstiftning som kommer från EU omsätts många gånger till svensk lag. Skulle en svensk lag mot förmodan stå i strid med en lag stiftad av EU, så är det EU-lagstiftningen som är av högsta rang och den som måste följas. Sveriges politiker och representanter sitter med i de flesta av EU:s institutioner och kan därmed också vara delaktiga och påverka utgången av besluten. Exempel på en sådan typ av institution är Ministerrådet. Skulle det vara så att Sverige röstar emot ett lagförslag men att majoriteten röstar genom förslaget ändå kan det i vissa fall vara ett överstatligt beslut. Överstatliga beslut innebär att även om man som medlemsstat röstar mot ett förslag, så måste man ändå godta det och implementera det i det egna landet (EU-upplysningen 2013).

Ett viktigt fördrag som påverkar och begränsar Riksbankens verksamhet är Lissabonfördraget som skapades av EU-medlemsländerna och började gälla den 1 december 2009.

Lissabonfördraget är en reform av de ursprungliga konstitutionella bestämmelserna för EU och speciellt viktiga för Riksbankens verksamhet är avdelning 8 och innefattar artikel nummer 119 till och med artikel nummer 144. I denna avdelning berörs begränsningar kring ekonomisk politik, monetärpolitik, institutionella bestämmelser, särskilda bestämmelser för de medlemsstater som har euro som valuta och övergångsbestämmelser.

En institution inom EU som påverkar Riksbankens verksamhet i allra högsta grad är Europeiska centralbanken (ECB). ECB är Riksbankens motsvarighet inom EU och har som främsta uppgift att utforma penningpolitiken och bevara en stark prisstabilitet för euroområdet. När ECB fastställer styrräntan för euroområdet skapas en tydlig pekpinne för samtliga euromedlemsstater vart ekonomin är på väg, men det påverkar även Sverige och Riksbankens organisation och verksamhet. Inom ECB finns det flera olika typer av forum för

diskussion som Riksbanken medverkar i, där många andra av EU:s medlemsländers centralbanker också deltar.

“Vi får ta del av ECB:s diskussionsforum samt analys inför räntebeslutet. Så kan vi välja att göra den penningpolitiska linjen till vår egen eller förkasta den”.

I ECB:s stadga finns flera regleringar för EU:s medlemsstaters nationella centralbanker som har till syfte att styra centralbankernas verksamheter på många sätt. Enligt artikel 14 i ECB:s stadga så skall varje nationell centralbank anpassa sin egen stadga så att den inte går i strid med ECB:s stadga, vilket påverkar i princip alla verksamhetsområden som finns hos de nationella centralbankerna inom EU (ECB:s stadga 2013:5).

Det huvudsakliga samarbetet för centralbankerna inom EU sker dock inom Europeiska centralbankssystemet (ECBS) där forum och diskussioner bland annat sker kring prisstabilitet, valutatransaktioner, valutareserver och betalningssystem. Ytterligare en internationell organisation där forum för diskussion är det främsta tillvägagångssättet för samarbete är den så kallade Baselkommittén som sysslar med banking supervision och bestämmer vilka regler, riktlinjer, rekommendationer och standarder som skall gälla för tillsynen av banker. Baselkommitténs syfte är att vara ett nätverk mellan tillsynsmyndigheter och att värna om tillsynsarbetet (Finansinspektionen 2013).

“Bankerna måste ju ha någon som ser till att de inte gör hur som helst, så att det inte blir bankkriser hela tiden. Den här Baselkommittén där Stefan Ingves för övrigt är ordförande, jobbar globalt med att ta fram sådana standarder.”

Det finns även ett globalt omfattande samarbete centralbanker i världen emellan. Detta samarbete heter Bank for international settlements (BIS) som också ibland kallas för centralbankernas centralbank. BIS är ett aktiebolag som ägs av centralbankerna delaktiga i samarbetet. Syftet med BIS är att verka för ett internationellt samarbete med finansiell- och monetärpolitik. Banken skapar därmed ett forum som arbetar för att få fram standarder och normer för centralbankernas finansiella verksamhet (Sveriges Riksbank 2013c).

EU ger alla centralbanker en uppgift som direkt påverkar Riksbanken vad det gäller standarder och normer. Detta är till exempel EU:s reglering kring statistikproduktion.

Riksbanken har ansvar för en viss statistikproduktion i finansiell statistik och där bestämmer EU hur denna statistik skall se ut.

“Nu är det så att vi har lagt på Statistiska centralbyrån (SCB) att ta fram den här statistikproduktionen, men det är fortfarande Riksbanken som har ansvaret för den. Är det så att det från EU förändras hur man ska göra statistiken och SCB inte gör en förändring så är det vi som har ansvaret för det.”

4.2 Den indirekta institutionella omvärlden

Sveriges Riksbank samarbetar som ovan nämnts mycket i olika typer av forum, detta framförallt inom ECB. Det finns nya politikområden som nyligen uppkommit framför allt i samband med den senaste finansiella krisen. Ett exempel på detta är det som kallas för makrotillsynspolitik. Makrotillsyn innebär att föra en tillsyn över exempelvis inflationen, konjunktursvängningar och arbetslösheten för att förebygga kriser inom dessa områden. Då finanskrisen drabbade stora delar av Europa år 2008 så märkte man att då en bank föll så fanns det omfattande länkar mellan alla banker och det blev en typ av systemkris.

“Det blev som ett dominospel.”

Hela europa regionen tillsammans med stora andra delar av världen drabbades av denna ekonomiska kris. Flera länder inom EU drabbades mycket hårt så som Grekland och Spanien, men man kan även se att länder som står utanför medlemskapet också har påverkats. EU försöker på olika sätt påverka sina medlemsländer för att minska skadorna av den ekonomiska krisen. Som en konsekvens av den finansiella krisen och att hela banksystemet drabbades så skapades European Systemic Risk Board (ESRB). ESRB är alltså ett relativt nytt fenomen inom EU och en något som allt fler EU länder ser som ytterst viktig del i samarbetet centralbankerna emellan. ESRB fick till uppgift att arbeta med systemriskanalys så att man lättare skulle kunna igenkänna olika typer av systemrisker samt att övervaka dessa. EU har kommit ganska långt i utvecklingen av makrotillsynsarbetet, men makrotillsyn har också blivit mycket aktuellt på den globala arenan. Då ESRB har kunnat dra slutsatser och lärdom av igenkännandet och övervakandet av banker inom EU har man senare kunnat ge ut rekommendationer till medlemsländerna (ESRB 2013). Då är medlemsländerna bundna att agera utifrån dessa rekommendationer samt att rapportera tillbaka till ESRB angående hur de levt upp till rekommendationerna. Sveriges Riksbank är djupt involverad i arbetet med ESRB,

systemriskanalys och finansiell stabilitet. Riksbankens ordförande Stefan Ingves sitter exempelvis ordförande i en advisory technical committee vars uppgift går ut på att vara ett rådgivande organ inom ESRB och systemriskanalys.

Ytterligare ett nytt fenomen som är på gång inom EU är det som kallas för Bankunionen. Bankunionen är tänkt att bestå i olika delar, där den första delen innebär att man skall ha en gemensam tillsyn över banker inom EU.

“Det är ett förslag som nu precis är på väg att antas av rådet och Europaparlamentet om hur ECB ska få uppgiften att utöva banktillsyn över vissa banker.”

Detta skulle gälla för alla euroländer, men alla icke euroländer som vill får vara med. Sverige har så här långt varit ganska kallsinnigt till att gå med i Bankunionen, men skulle Sverige gå med kommer mikrotillsynen över Sveriges banker att tas över av ECB. Den här eventuella förändringen skulle ha stor inverkan på Riksbankens samt Finansinspektionens arbete. Mikrotillsyn innebär en tillsyn över de banker inom Europa som har gränsöverskridande verksamheter. Arbetet innebär att övervaka och identifiera de gränsöverskridande bankernas verksamheter. Detta för att sedan kunna skapa rekommendationer för eventuella förändringar som skulle kunna gynna den finansiella stabiliteten. En annan del av Bankunionens arbete skulle bestå i att skapa gemensamma regler för hur man upplöser en bank om den skulle krascha. En bank har oerhört många löpande affärer, transaktioner och insättare som har stora mängder kapital som de måste få ut.

“En bank kan inte liksom bara sluta, det kan bli en väldig värdeförstöring om detta sker på ett okontrollerat sätt.”

Att få till en gemensam resolution, ett ramverk, är en viktig del av Bankunionen. Där är man dock inte riktigt än, arbetet med att forma denna verksamhet är fortfarande en pågående process. När ECB skall utöva den här tillsynen på Riksbanken så måste de veta vilken lagbok de skall titta i, då har man inom ECB precis kommit överens om det som kallas för Capital Requirements Regulations (CRR). Inom EU är CRR-regelboken på väg att ta plats och sättas i bruk.

En annan förändring som flertalet länder inom EU har gjort är att de har gått med i eurosamarbetet. Eurosamarbetet är något som ständigt utvecklas och som fler länder kommer att ansluta sig till. Sverige är i dagsläget inte med i eurosamarbetet, men är dock förbundet enligt lag att ansluta sig. Skulle Sverige gå med i eurosamarbetet så finns det omfattande legala konvergenskriterier som gäller bland annat centralbankens organisation och styrning. Det skulle alltså innebära en dramatisk förändring för Riksbankens organisation och den svenska penningpolitiken.

“Nu är ju det här politiskt känsligt. Från svensk sida vill vi inte riktigt kännas vid att vi skulle vara bundna till att gå med i euron, vi hoppas på att de inte bråkar för mycket om det.”

5. Analys

Här redovisas vår tolkning av resultatet kopplat till analysmodellen och det teoretiska ramverket. Här presenteras även analysmodellen återigen men denna gång med tillhörande resultat av studien för att ge en mer överskådlig bild och förståelse för analysen och kommande kapitel 6. Diskussion och Slutsatser.

Tabell 2.

Begrepp:	Resultat:
Samhällstrender	Moderniteten
Rörelser	Makrotillsynspolitik Mikrotillsynspolitik Eurosamarbetet
Omvärldsaktörer och Omvärldsprodukter	EU, ECB, ESBS, Baselkommittén, BIS, andra centralbanker Lissabonfördraget, ECB-stadgan, europeisk och svensk lagstiftning, förordningar, direktiv, standarder, normer, diskussioner, forum
Utbyten	Intresse-, affärs- och finansiella utbyten, biståndsfinansierade utbyten
Organisation	Sveriges Riksbank

Rent teoretiskt så är det ingen skillnad på hur mycket de olika omvärldsfaktorerna skapar institutionellt omvärldstryck och påverkar organisationer. I detta fall är det dock främst respondentens egen tolkning och uppfattning som avgör hur mycket varje omvärldsfaktor påverkar Riksbankens organisation och tar plats i denna studie.

5.1 Utbyten

Enligt Furusten (2007) så befinner sig utbyten närmast organisationen och är den del av organisationens institutionella omvärld som tydligast kan uppfattas. De utbyten som organisationen har med andra aktörer blir till uppenbara myter som sätter krav och institutionellt tryck på organisationen (Meyer & Rowan 1977:343). Sveriges Riksbank upplever att den har oändligt många olika typer av utbyten med andra aktörer som verkar runt den. Som Furusten menar så visar sig dessa utbyten i flertalet olika former som affärs-, intresse- och finansiella utbyten. Framförallt så har Riksbanken stora utbyten med andra centralbanker och institutioner inom EU. Dessa utbyten har oftast formen av intresseutbyten. Riksbanken har även olika utbyten som är biståndsfinansierade. Då det ofta är en annan organisation som finansierar dessa utbyten kan dessa därför gå under kategorin intresseutbyten. Riksbanken har även sådana typer av utbyten som alla andra organisationer också måste ha för att kunna driva sin verksamhet. Exempelvis så kan detta vara varor och tjänster som datorer, kontorsmaterial samt bevakningstjänster. Respondenten på Sveriges Riksbank hade en aning svårt att se var EU börjar och slutar. Då Sverige är en del av EU och EU också en stor del av Sverige. Därför menade respondenten att i princip alla olika utbyten och transaktioner som Riksbanken har är också utbyten med EU. Däremot så menade respondenten också att de utbyten som Riksbanken har med institutionerna inom EU är desto tydligare och kan ske utan att Sverige har del i dem. Resultatet av studien visade att Riksbanken har många olika typer av utbyten som går under speciella kategorier som exempelvis intresseutbyten. Däremot fick vi inte så konkreta svar på vad dessa utbyten består i bortsett från dess karaktär. Detta tror vi bland annat beror på att respondenten ifråga i princip såg alla Riksbankens transaktioner som utbyten med EU och därför hade svårt att peka ut specifika utbyten.

5.2 Omvärldsaktörer och Omvärldsprodukter

I analysmodellen befinner sig också de så kallade omvärldsaktörerna och omvärldsprodukterna. Omvärldsaktörer är aktörer i samhället som råder andra organisationer eller ledare till att utföra saker på ett visst sätt. De sätter upp eller producerar myter, riktlinjer, regler, normer eller tjänster som fungerar som en mall för hur andra organisationer skall bedriva sin verksamhet. EU, stater och myndigheter är exempel på stora organisationer inom offentlig sektor som är omvärldsaktörer, men aktörer kan också vara enskilda människor så

som forskare eller journalister (Furusten 2007:46ff). Mytbildning är inget som en organisation själv skapar utan formas av aktörer i organisationens omvärld (Meyer & Rowan 1977:345).

Furusten (2007) menar att man kan skilja på olika typer av omvärldsprodukter och att de kan visa sig i olika former. De materiella omvärldsprodukterna är bland annat information och kunskap som kan tas del av i text. Dessa kan exempelvis innefatta lagar och direktiv av varierande slag. De sociala omvärldsprodukterna kan i sin tur ta form genom muntlig kommunikation så som vid föredrag, forum och diskussioner och kan ha för syfte att utbilda eller konsultera. Enligt Meyer och Rowan (1977) kan omvärldsprodukter påverka organisationer och även begränsa organisationers handlingsutrymme och verksamhet.

Riksbanken har otaligt många materiella och sociala omvärldsprodukter som skapats av omvärldsaktörer. EU skapar och beslutar om många lagar, förordningar och direktiv som Riksbankens organisation måste förhålla sig till. Många av dessa är dessutom införlivade i svensk lagstiftning och är i själva verket lite svårare att uppfatta som en produkt av EU. Några tydliga exempel på materiella omvärldsprodukter från EU som Riksbanken måste förhålla sig till är det så kallade Lissabonfördraget och ECB-stadgan. Lissabonfördraget rör omfattande begränsningar vad det gäller Riksbankens ekonomiska politik, monetärpolitik och institutionella bestämmelser. I ECB:s stadga finns även där omfattande lagar och direktiv som begränsar Riksbankens handlingsfrihet. EU skapar även materiella omvärldsprodukter i form av standarder och normer för hur statistikproduktionen för Riksbankens finansiella statistik skall se ut.

De sociala omvärldsprodukterna i Riksbankens institutionella omvärld skapad av EU är även de omfattande. Riksbanken är delaktig i många olika forum. Detta bland annat inom ECB där det i diskussionsforum handhas olika ärenden som är av intresse för centralbankernas verksamhet. Även inom ECBS påverkas Riksbanken av sociala omvärldsprodukter så som diskussioner om prisstabilitet, transaktioner, valutareserver och betalningssystem. Respondenten menar dock att Riksbanken är delaktig i otaligt många diskussioner och forum men kan ofta själv välja om man vill implementera det diskussionerna mynnar ut i eller om de bestämmer sig för att strunta i det. Om organisationer väljer att bortse från de saker som är institutionellt accepterade så har organisationen enligt Meyer och Rowan (1977) lätt för att tappa förtroendet från omvärlden. Inom den så kallade Baselkommitén skapas ytterligare omvärldsprodukter för Riksbanken i form av regler, riktlinjer, rekommendationer och

standarder gällande tillsynsverksamheten av banker. Främsta verktyget inom Baselkommittén för att skapa dessa produkter är via forum för diskussion. Även i omvärldsaktören BIS, som kallas för centralbankernas centralbank, finns forum som arbetar med att skapa omvärldsprodukter i form av standarder och normer för centralbankernas finansiella verksamhet. Respondenten menar att dessa ovanstående samarbeten har stor betydelse för Riksbankens utformning av sin verksamhet. Studien visar att Riksbankens verksamhet och organisation upplever att den är omgärdad av många omvärldsaktörer och omvärldsprodukter som skapats av EU. Detta var också ett resultat som vi mer eller mindre väntade oss. Däremot var det förvånande att respondenten uttryckte att Riksbanken kunde välja att strunta i vissa av omvärldsprodukterna. Frågan om det också är så i praktiken var tyvärr något som resultatet inte svarade på.

5.3 Rörelser och Samhällstrender

Enligt Fursten (2007), Meyer och Rowan (1977) skapas institutionella rörelser då organisationer eller andra aktörer ungefärligen samtidigt agerar på liknande sätt. Institutionella rörelser kan dock vara lite svårare att uppfatta och förstå hur de fungerar. Sveriges Riksbank är som ovan nämnt i avsnitt 5.2 angående omvärldsaktörer och omvärldsprodukter mycket delaktig i olika typer av forum och nätverk för diskussion. Efter att den finansiella krisen drabbade omvärlden runt år 2008 så har det uppkommit ett par nya verksamhetsområden som flertalet länder och centralbanker inom EU har satt på sin agenda. Detta då man upptäckte att alla banker är sammankopplade och påverkar även centralbankerna på så vis att om en bank faller så är risken stor att alla faller. Dessa nytillkomna verksamhetsområden kan därför tolkas som institutionella rörelser. En av de institutionella rörelserna är makrotillsynspolitik som har för syfte att förebygga kriser. Som en konsekvens av den finansiella krisen och den institutionella rörelsen makrotillsyn som då blev mer aktuell skapades ESRB vars uppgift grundar sig i att arbeta med systemriskanalys. Sveriges Riksbank är djupt involverad i organisationen ESRB och respondenten beskriver att vikten av ett omfattande makrotillsynsarbete är oerhört stort och att Sveriges Riksbank är mycket framstående och driver på ESRB:s systemriskanalysarbete.

Ytterligare en institutionell rörelse som är i ropet just nu är mikrotillsynspolitik. Den aktör som kommer att ha yttersta ansvaret för mikrotillsynen inom EU kallas för Bankunionen. Bankunionen är dock inte än helt aktiv och håller fortfarande på att skapas i en nu pågående process. Respondenten uttrycker att Sveriges Riksbank är själva ganska vassa på mikrotillsyn

och att om Sverige skulle gå med i Bankunionen så skulle stora institutionella förändringar behöva ta plats. Både arbetet med makro- och mikrotillsyn är rörelser som har till syfte att organisera och expertisera. Detta innebär att processer skall bli mer rationella och effektiva samt att det sker en specialisering av kompetens (Furusten 2007:61ff).

Eurosamarbetet kan också även det räknas som en institutionell rörelse då det är en förändring som många länder har genomfört och många länder fortfarande planerar att genomföra. Sverige är ännu inte helt delaktig i denna rörelse men är dock bundet enligt lag att gå med. Då Sverige har valt att inte gå med i eurosamarbetet kan detta skada Sveriges och Riksbankens legitimitet. Organisationer som väljer att bortse från institutionella myter kan ha svårt att överleva och deras legitimitet gentemot andra kan sänkas. Legitimitet skulle dock kunna erhållas på annat sätt exempelvis genom att organisationen är väldigt effektiv (Meyer & Rowan 1977:360ff). Man skulle kunna tänka sig att denna effektivitet upprätthölls då Sverige och den svenska Riksbanken klarade sig relativt bra under den finansiella krisen som startade 2008 i jämförelse med flertalet andra länder inom eurosamarbetet. Vi trodde inledningsvis att institutionella rörelser skulle vara den del av analysmodellen som svårast skulle kunna identifieras i Riksbankens omvärld. Studien visade dock på att det just nu pågår flertalet institutionella rörelser i Riksbankens omvärld i form av förändringar och reformer. Detta bedömer vi huvudsakligen att den finansiella krisen år 2008 ligger till grund för. Med den finansiella krisens framfart upptäcktes "hål" i systemet och därefter inleddes ett arbete med att fylla i dessa hål.

Begreppet samhällstrend syftar i det här sammanhanget till det sätt att tänka som har dominerat organisationsteorin under lång tid. Det är samhällstrenden moderniteten som under många år tillbaka har stått för inspirationen till hur en organisation skall bildas (Furusten 2007:24f). Även samhällstrender kan vara svårare att uppfatta som en möjlig källa till påverkan på organisationers verksamhet i vardagen. Samhällstrender är ofta djupt rotade i samhället och verkar därför egentligen utan att man tänker på det. Precis som de flesta andra organisationer så präglas Riksbankens verksamhet och organisation av samhällstrenden moderniteten. Det vill säga att Riksbankens verksamhet har även den utvecklats och blivit effektiv och mer kontrollerbar (Furusten 2007:71f). Respondenten uttryckte tacksamhet över dagens tekniska hjälpverktyg i sitt arbete då respondenten ofta använder sig av exempelvis videosamtal i samarbetet med andra centralbanker och länder.

6. Diskussion och slutsatser

I detta kapitel besvaras uppsatsens syfte och frågeställning i form av en diskussion kopplat till det teoretiska ramverket som vidare leder fram till studiens slutsatser. Här berörs även reflektioner över uppsatsen, metoddiskussion och tankar kring vidare forskning.

Resultatet och analysen svarar på studiens syfte och frågeställning. De båda ger svaret att det finns mängder av institutionell omvärldspåverkan från EU till Riksbanken exempelvis i form av utbyten som Riksbanken upplever att den har med andra aktörer. Alla verksamheter måste dock ha utbyten i sin verksamhet för att kunna fungera. Dessa utbyten kan, som tidigare nämnts, bestå av olika karaktärer, som affärs-, intresse- och finansiella utbyten. Därför påverkas organisationer mer eller mindre. Förutom de utbyten som varje organisation måste ha för att hålla sin verksamhet flytande, som kontorsmaterial, präglas Riksbankens utbyten med EU ofta av intressekaraktär. Vår bedömning av resultatet och analysen är att Riksbankens utbyten med aktörer inom EU skapar ett omfattande tryck och förväntningar på Riksbanken som organisation. Exempel på detta är det biståndsfinansierade arbetet Riksbanken förväntas utföra i andra länder för att hjälpa deras centralbanker. Med förväntningarna och kraven på utförandet av hjälparbetet kommer också kraven på resultat. Skulle genomförandet och prestationer utebli skulle Riksbanken behöva stå till svars gentemot sina biståndsgivare och förlora trovärdighet och legitimitet. Detta faktum är något som överensstämmer helt med det teoretiska ramverket och i princip bekräftar teorin om att organisationer måste förhålla sig och anpassa sig till omvärldsfaktorer, i detta fall utbyten, för att bibehålla sin legitimitet. Respondenten menar att alla transaktioner som Riksbanken har med EU är också transaktioner med Sverige, detta då Sverige är en del av EU och EU en del av Sverige. Därför har respondenten svårt att se skillnad på utbyten som sker med EU och som sker inom Sverige. Däremot så har studiens resultat visat att utbyten med EU finns och det är rimligt att tro att om Sverige inte var med i EU så skulle dessa utbyten inte finnas och påverka Riksbanken på samma sätt. Riksbanken och dess självständiga organisation kommer alltså inte undan från det institutionella omvärldstryck som utbyten medför.

Riksbanken har extremt många omvärldsprodukter som skapats av omvärldsaktörer inom EU. De materiella omvärldsprodukterna består främst av lagar och direktiv från EU:s olika organ som sedan införlivats i Sveriges lagstiftning. De sociala omvärldsprodukterna består i sin tur främst av olika typer av diskussioner och forum. Respondenten på Sveriges Riksbank uttryckte att Riksbanken väljer själv om de resultat som framkommer i diskussionerna och

forumen skall implementeras i Riksbankens organisation. Men kan Riksbanken verkligen strunta i resultaten av diskussionerna och forumen och fortfarande bibehålla sin legitimitet gentemot de delaktiga i diskussionerna? Meyer och Rowan (1977) menar att detta inte går såvida inte Riksbanken väljer en annan väg som i slutändan på något sätt visar sig vara ett bättre alternativ. Däremot kan Riksbanken strunta i diskussionerna och forumen och fortfarande eventuellt bibehålla sin legitimitet gentemot Sverige. Detta om orsaken för ignoreringen av diskussionen har ett annat perspektiv för Sverige som land. Skulle Sverige vara medlemmar i eurosamarbetet skulle dock legitimiteten mot både Sverige och de delaktiga i diskussionerna kunna komma att skadas. Den självständiga organisationen Riksbanken är alltså beroende av legitimitet från de aktörer som befinner sig i dess omvärld. Om Sverige hade varit medlem och delaktig i eurosamarbetet hade Riksbankens självständighet begränsats oerhört mycket och dess verksamhet hade behövt göra omfattande anpassningar gentemot EU och lagstiftningen angående den gemensamma valutan. Detta då det finns omfattande konvergenskriterier för att få vara en del av eurosamarbetet. I det teoretiska ramverket uttrycks inte att en organisation både kan vara legitim och illegitim samtidigt. Detta är dock något som vi har gjort bedömningen är möjligt då vi upplever att den självständiga organisationen Sveriges Riksbank kan agera legitimt utifrån omvärldsfaktorer skapade i Sverige, så som svenska folket och den svenska lagstiftningen. Detta samtidigt som man väljer att bortse från påverkan från en omvärldsfaktor skapad av EU, exempelvis resultat av en diskussion. Om organisationer ställs inför ovanstående valmöjligheter så måste organisationerna överväga vart deras organisations lojalitet och verksamhet främst ligger.

Det är naturligt att Riksbanken engagerar sig i rörelser som makrotillsyn respektive mikrotillsyn. Detta då båda rörelserna har till syfte att skapa finansiell stabilitet som också är en av Riksbankens huvuduppgifter. Men Riksbankens delaktighet i dessa två rörelser kan skapa problematik då Riksbanken självständigt och oberoende har som uppgift att styra penningpolitiken. Makro- och mikrotillsynspolitik och penningpolitik går inte hand i hand och risken finns att Riksbanken istället för att föra en oberoende penningpolitik börjar snegla på målen för makro- och mikrotillsynspolitik. Det skulle avsevärt kunna skada Riksbankens legitimitet och självständighet om sådana spekulationer skulle uppstå. Rent demokratiskt och ur ett maktdelningsperspektiv så skulle makro- och mikrotillsynsarbetet därför behöva ligga på ett annat bord än Riksbankens vars självständighet och verksamhet med penningpolitiken då skulle bli mer trovärdig. Det institutionella omvärldstrycket som skapas av dessa rörelser påverkar Riksbankens verksamhet avsevärt och självständigheten kan riskera att bli ifrågasatt.

Här finns alltså möjligheten att det i praktiken kan komma att bli konflikter mellan olika verksamhetsmål och påverkan från omvärldsfaktorer kopplade till de olika verksamhetsmålen. Det teoretiska ramverket berör inte vidare den konflikt som kan uppstå mellan olika omvärldsfaktorer. På detta område kan det vara passande med vidare forskning som tar reda på om hur organisationer förhåller sig till dessa konflikter för att skapa ett kunskapsbidrag till den nuvarande teorin.

Det finns självfallet otaligt många mer faktorer från EU som påverkar och begränsar Riksbankens organisation än vad denna studie har belyst. Resultatet av studien har dock frambringat en översiktlig bild över de faktorer som Riksbankens upplever att de påverkas av från EU. Försök har gjorts att sätta in alla faktorerna som uppkommit in i de kategorier som hämtats ur Furustens modell över den institutionella omvärlden. Gränserna mellan de olika kategorierna i den institutionella omvärlden i Furustens modell är dock i praktiken mycket svårare att uppfatta och det är inte så svart på vitt som modellen i teorin ger intrycket av. I verkligheten hänger istället kategorierna ihop med varandra och skapar ett gemensamt tryck på Riksbankens organisation och verksamhet.

Bara för att en organisation är och skall verka självständigt innebär inte det att organisationen kan bortse från det omvärldstryck som omger den. Även om Riksbanken som självständig organisation är separerad från makten via lagstiftning så blir den trots detta påverkad. Just på grund av att den är självständig kan det vara viktigt att ta hänsyn till omvärlden och implementera saker som andra också implementerar (isomorfi) för att ha hög legitimitet. Att vara självständig kan vara en grund till legitimitet i sig. Men det kan också vara tvärtom, brist på medborgares möjligheter att påverka Riksbankens verksamhet och demokratiska processer i en självständig organisation i en så viktig del av samhället, kan istället minska legitimiteten för självständigheten hos organisationen.

Det är svårt att säga om det är någon skillnad i praktiken mellan hur självständiga organisationer påverkas av omvärlden och hur vanliga organisationer påverkas av omvärlden. Det finns uppenbarligen en maktdelningstanke med att göra Sveriges Riksbank till konstitutionellt självständig. Det skulle dock behövas tydligare riktlinjer från konstitutionens sida angående vad Riksbanken får, kan och skall göra. Enligt Meyer, Rowan, DiMaggio, Powell och Furusten är det omöjligt för Riksbanken att inte ge efter för krav, myter och andra påtryckningar från omvärlden om den vill bibehålla legitimiteten för sin verksamhet. Är det

då demokratiskt att Riksbanken och dess verksamhet är konstitutionellt självständig och på vilket sätt är den egentligen självständig? Det känns som en rimlig fråga att ställa efter resultatet och slutsatserna av denna studie. Det behövs tydliggöras då all makt i Sverige skall utgå från folket. Bestämmelserna i konstitutionen om att Riksbanken skall vara en självständig organisation är en delegering av makt som är mycket stor. Dessutom är möjligheten till ansvarsutkrävande från Riksbanken som självständig organisation mycket begränsad då medarbetarna är mycket svåra att avsätta. Detta är därför ett stort demokratiskt problem, stor delegering av makt kräver i sin tur omfattande möjligheter till kontroll.

Det finns dock övervägande argument för att Riksbankens organisation behöver vara konstitutionellt självständig. Bland annat måste Riksbanken kunna ta penningpolitiska beslut som har för avsikt att påverka Sverige i en positiv riktning på lång sikt. Om andra aktörer hade kunnat vara med att påverka och besluta om den penningpolitiska linjen är risken stor att besluten kunde ha för avsikt att påverka på kort sikt för politisk vinning. Men oavsett detta har denna studie visat att den självständiga organisationen Riksbanken inte är helt självständig utan påverkas mycket av organisationens omvärld. Balansen mellan självständighetsperspektivet och det demokratiperspektivet är därför mycket svår att hålla. Hade man kunnat sätta medarbetarna i en självständig organisation i en "bubbla" där de bara kunde fatta beslut helt rationellt utifrån den inomorganisatoriska kompetensen och de givna förutsättningarna hade den demokratiska aspekten inte varit ett lika stort problem och självständigheten mer intakt. Men detta är dock en omöjlighet. Svaret på den preciserade frågeställningen som formulerades i inledningsskedet av uppsatsen har studien svarat på genom att visa att självständiga organisationer som skapar ett stort institutionellt tryck inte kan isolera sig från det omvärldstryck som omger dem. Man skulle till och med kunna säga att omvärldstryck och självständighet är varandras motpoler. En självständig organisation som Riksbanken skall principiellt inte bli påverkad av omvärlden. Medarbetarna inom Riksbanken kan vara ytterst kompetenta och kanske klara omvärldstrycket bättre än andra. Men som studien visat så finns det demokratiska problem med att Riksbankens verksamhet konstitutionellt är arrangerat som det i dagsläget är. Det finns också problem med att en organisation som skall vara självständig inte kan undvika att bli påverkad av den institutionella omvärlden. I inledningsskedet av denna studie introducerade vi fyra kriterier för självständighet för Riksbankens organisation. Det handlade om institutionellt oberoende, personligt oberoende, funktionellt oberoende och finansiellt oberoende. Efter denna studie genomförts kan vi konstatera att vår bedömning är att kriteriet institutionellt oberoende, där

bara de svenska lagkraven skall påverka Riksbankens verksamhet och organisation, inte uppfylls. Detta då denna studie visat på flertalet omvärldsfaktorer som påverkar Riksbanken. Kriteriet personligt oberoende uppfylles till högre grad då det i studien visat sig att medarbetarna verkligen är svåra att avsätta och sitter på långa mandatperioder. Vidare vad det gäller kriteriet funktionellt oberoende så har det framkommit att Riksbankens verksamhetsmål visserligen är lagfästa men enligt vår bedömning både otydliga och otillräckliga. Vi menar att verksamhetsmålen är otydliga och otillräckliga för både svenska folket men även för de som faktiskt arbetar inom Riksbankens verksamhet. De svenska medborgarna, som makten i Sverige skall utgå ifrån, måste kunna erhålla klarhet och förståelse för alla de verksamheter som är delaktiga i styrningen av Sverige oavsett om det är en självständig organisation eller ej. Medarbetarna inom Riksbanken måste därför också vara införstådda och uppleva att det är tydligt vad Riksbanken får, kan och skall göra. Det sista kriteriet för Riksbankens självständighet är finansiellt oberoende som innebär att Riksbankens har tillräckliga resurser för att inte behöva styras ekonomiskt av någon annan. Detta kriterium har denna studie inte berört närmare men det har framkommit att biståndsgivare ställer krav på Riksbankens verksamhet.

Som Montesquieus maktdelningslära går ut på, så handlar det om att minska risken för att det blir fel och maktmissbruk. Enligt denna studie finns det fortfarande hål att fylla i konstitutionen för att självständigheten och det demokratiska perspektivet bättre kan tillgodoses.

6.1 Metoddiskussion och vidare forskning

Den information vi har erhållit utifrån intervjun samt utifrån dokumentstudien ger en bild av Sveriges Riksbanks omvärld. Denna bild är i enlighet med hur Riksbanken själva ser sin verksamhet och omvärldspåverkan från EU och hur de båda figurerar med varandra. Detta gör att den utvunna informationen ur datainsamlingen främst rör Riksbankens operativa perspektiv och berör egentligen inte närmre den övriga institutionella omvärld som befinner sig utanför detta perspektiv. Därför är det viktigt att påtala att resultatet av denna studie beskriver den omvärld som Riksbanken själva upplever. Härmed klargör vi alltså att den information vi fått från Riksbanken och EU via dokument och intervjupersonen skulle kunna ha varit mer omfattande om vi också berörde fler perspektiv. Det blir lite av en begränsad bild av Riksbankens omvärld då vi huvudsakligen berör den operativa verksamheten. Vi inser att vi kunde ha sträckt oss utanför Riksbankens egen syn på sin omvärld för att möjliggöra ett

mer gediget resultat och omfattande analys av hur Riksbanken som självständig organisation hanterar omvärldstryck. För att studien skulle kunnat säga något mer än om Riksbankens egen syn på EU:s påverkan i dess institutionella omvärld och därmed det operativa perspektivet hade vi kunnat vända oss till andra källor. Exempel på källor som hade varit lämpliga och som skulle kunnat bidra till vårt resultat och vidare studie är krafter och röster från den offentliga debatten i media som berör hur Riksbankens omvärld och självständighet institutionellt påverkas av EU.

Att röra sig utanför Riksbankens egen syn hade gett en mer nyanserad bild av Riksbankens institutionella omvärldspåverkan från EU. Men det resultatet som trots allt framkommit av Riksbankens egen bild av den institutionella omvärlden skapad av EU har dock genererat slutsatser som är av kritisk karaktär. Frågan om våra kritiska slutsatser skulle ha tagit en annan riktning om vi hade erhållit en mer nyanserad bild i vårt resultat står vi lite klivna inför. Vi tror inte att vi hade erhållit slutsatser av en helt annan karaktär, vi hade möjligen fått ytterligare kritiska slutsatser från andra perspektiv men slutsatserna hade ej tagit en annan riktning.

Under studiens gång har flertalet andra funderingar och frågeställningar dykt upp som skulle kunna vara alternativ till fortsatt forskning efter denna studie. Det hade varit intressant att studera hur flera självständiga organisationer inom Sverige påverkas av det institutionella tryck som omger dem. Det hade också varit intressant att undersöka hur omvärldstryck påverkar självständiga organisationer utanför Sveriges gränser. Även att undersöka en organisation över en längre tidsperiod hade varit intressant, för att följa en viss typ av utveckling över tid. Som nämnts ovan är demokratiperspektivet kontra självständighetsperspektivet av stort intresse för oss och studier kring detta ämne känns också högst nödvändigt. En frågeställning som kan vara aktuell är exempelvis: Hur kan man förbättra kontrollen och ansvarsutkrävandet av självständiga organisationer men fortfarande ha självständigheten intakt?

Referenser

Litterära källor

Andersen Heine (1994) *Vetenskapsteori och metodlära*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

DiMaggio, Paul J. & Powell, Walter W. (1983) *The Iron Cage Revisited: Isomorphism och Collective Rationality in Organizational Fields*. American Sociological Review, Vol. 48, Issue 2, pp. 147-160.

Ekengren, Ann-Marie & Hinnfors, Jonas (2012) *Uppsatshandbok*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson-Zetterqvist, Ulla (2009) *Institutionell teori - idéer, moden, förändring*. Malmö: Liber AB.

Furusten, Staffan (2007). *Den institutionella omvärlden*. 1. uppl. Malmö: Liber AB.

Jacobsen, Dag Ingvar & Thorsvik, Jan (2008). *Hur moderna organisationer fungerar*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Roine (2002) *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Meyer, John W. & Rowan, Brian. (1977) *Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony*. American Journal of Sociology, Vol. 83, No. 2, pp. 340-363.

Nergelius, Joakim (1999) *Maktodelningsbegreppet - Makt utan motvikt*. Värnamo: City University Press.

Elektroniska källor

European Systemic Risk Board (2013) Tillgänglig:

(<http://www.esrb.europa.eu/about/background/html/index.en.html>) (Hämtad 2013-05-10).

Europeiska centralbanken (2013) *Protokoll om stadgan för Europeiska centralbankssystemet och Europeiska centralbanken*. Artikel 14. Tillgänglig:

(http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/sv_statute_2.pdf) (Hämtad 2013-05-09).

Europeiska unionen (2013a) *EU:s institutioner och andra organ*. Tillgänglig:

(http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_sv.htm) (Hämtad 2013-05-13).

Europeiska unionen (2013b) *EU-en överblick*. Tillgänglig: (http://europa.eu/about-eu/index_sv.htm) (Hämtad 2013-05-08).

Europeiska unionen (2013c) *Vägen till ett EU-medlemskap*. Tillgänglig:

(http://europa.eu/about-eu/countries/on-the-road-to-eu-membership/index_sv.htm) (Hämtad 2013-05-15)

EU-upplysningen (2013) *Sverige i EU - EU-lagar gäller framför svenska lagar*. Tillgänglig:

(<http://www.eu-upplysningen.se/Sverige-i-EU/EU-lagar-galler-framfor-svenska-lagar/>) (Hämtad 2013-05-09).

Finansinspektionen (2013) *Regler - Bank (Baselkommittén)*. Tillgänglig:

(<http://www.fi.se/Regler/Internationellt/Globalt-samarbete/Bank-Baselkommitten/>) (Hämtad 2013-05-09).

Regeringen (2013) *Riksbankens ställning 1997/98:40*. Tillgänglig:

(<http://www.regeringen.se/content/1/c4/36/77/12275237.pdf>) (Hämtad 2013-05-22).

Regeringsformen. (SFS 1974:152). Tillgänglig: (http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kungorelse-1974152-om-beslu_sfs-1974-152/?bet=1974:152) (Hämtad 2013-05-24).

Sveriges Riksbank (2013a) *Riksbankens roll och uppgifter*. Tillgänglig: (<http://www.riksbank.se/sv/Riksbanken/Riksbankens-roll/>) (Hämtad 2013-05-14).

Sveriges Riksbank (2013b) *Riksbanken - Internationellt arbete*. Tillgänglig: (<http://www.riksbank.se/sv/Riksbanken/Internationellt-arbete/>) (Hämtad 2013-04-08).

Sveriges Riksbank (2013c) *Riksbanken - Internationellt arbete - Bank for international settlements*. Tillgänglig: (<http://www.riksbank.se/sv/Riksbanken/Internationellt-arbete/BIS/>) (Hämtad 2013-05-09).

Bilaga 1. Intervjuguide

Fråga 1:

Har Sveriges Riksbank och EU några varor eller tjänster sinsemellan?

Fråga 2:

Vilka regler och direktiv från EU begränsar och styr Riksbankens handlingsutrymme?

Fråga 3:

Vilka standarder och normer som skapats av EU tillämpar Riksbanken i sin verksamhet?

Fråga 4:

Har Riksbanken några utbyten i form av utbildning, konsultation eller föredrag med EU?

Fråga 5:

Utöver regler, direktiv, standarder och normer. Vad finns det ytterligare för faktorer från EU som kan påverka er i hur ni skall sköta er verksamhet?

Fråga 6:

Samarbetar Riksbanken med andra riksbanker inom EU och i så fall på vilka sätt?

Fråga 7:

Har det nyligen gjorts förändringar eller reformer inom EU som gjort att flera riksbanker förändrat och tillämpat reformerna i sin verksamhet?

Fråga 8:

Påverkar EU:s sätt att tänka kring penningpolitiken även Sveriges riksbanks penningpolitik?

Fråga 9:

Vad skulle ett eventuellt icke medlemskap i EU innebära för Riksbankens verksamhet och penningpolitik?

Bilaga 2. Samtalsguide för intervjun

Samtalsguide med intervjufrågorna samt följdfrågor:

Fråga 1:

Har Sveriges Riksbank och EU några varor eller tjänster sinsemellan?

Följdfrågor:

På vilket sätt samspelar Riksbanken med de aktörer som de utbyter varor och tjänster med?

Kan Du ge exempel?

Fråga 2:

Vilka regler och direktiv från EU begränsar och styr Riksbankens handlingsutrymme?

Följdfrågor:

Vilka regler och direktiv från EU upplever Du begränsar Dig i ditt arbetsområde?

På vilket sätt begränsar dessa Ditt arbete och handlingsutrymme?

Fråga 3:

Vilka standarder och normer som skapats av EU tillämpar Riksbanken i sin verksamhet?

Följdfrågor:

Hur visar sig dessa standarder och normer i verksamheten? Kan Du ge exempel?

Finns det standarder och normer som skapats av EU som Riksbanken inte tillämpar? Kan Du ge exempel?

Fråga 4:

Har Riksbanken några utbyten i form av utbildning, konsultation eller föredrag med EU?

Följdfrågor:

Vad är anledningen bakom utbytena i form av utbildning, konsultation och föredrag?

Vad drar Riksbanken för nytta utav detta utbyte?

Fråga 5:

Utöver regler, direktiv, standarder och normer. Vad finns det ytterligare för faktorer från EU som kan påverka er i hur ni skall sköta er verksamhet?

Följdfrågor:

På vilket sätt påverkar faktorerna Riksbankens verksamhet?

Kan Du ge exempel?

Fråga 6:

Samarbetar Riksbanken med andra riksbankerna inom EU och i så fall på vilka sätt?

Följdfrågor:

Vad är anledningen bakom dessa samarbeten?

Hur upplever Du att samarbetet fungerar och vad drar Riksbanken för nytta av det?

Fråga 7:

Har det nyligen gjorts förändringar eller reformer inom EU som gjort att flera riksbankerna förändrat och tillämpat reformerna i sin verksamhet?

Följdfråga:

Kan du ge exempel på några förändringar och reformer och de bakomliggande orsakerna till dessa?

Fråga 8:

Påverkar EU:s sätt att tänka kring penningpolitiken även Sveriges riksbanks penningpolitik?

Följdfrågor:

Varför/varför inte?

Om ja, i så fall hur och på vilket sätt?

Fråga 9:

Vad skulle ett eventuellt icke medlemskap i EU innebära för Riksbankens verksamhet och penningpolitik?

Följdfrågor:

Varför skulle det innebära det?

Hur skulle förändringarna för Riksbankens verksamhet och organisation se ut? Exempel?